

การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพอยู่คนไทยมาหลายชั่วอายุคน โดยเฉพาะการเลี้ยงโคพื้นเมืองที่ในอดีตเอาไว้ใช้แรงงานเป็นหลัก แต่เมื่ออายุมากแล้วจึงปลดจำหน่ายเป็นโคเนื้อ

รศ.ดร.ญาณิน โอภาสพัฒนกิจ ภาควิชาเทคโนโลยีการผลิตสัตว์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ผู้ประสานงานวิจัยเรื่องการผลิตโคพื้นเมืองและโอกาสทางการตลาด ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กล่าวว่า โคพื้นเมืองมีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรส่วนใหญ่ในประเทศ เกษตรกรกว่า 1 ล้านครอบครัวทั่วประเทศเลี้ยงโคพื้นเมืองและโคลูกผสมในระบบปล่อยแทะเล็มตามธรรมชาติ สร้างรายได้จนเจือครอบครัวและใช้แรงงานในครัวเรือน ทำให้มีต้นทุนการผลิตต่ำหรือแทบจะไม่มีเลยหากเทียบกับโคพันธุ์ต่างประเทศ

นอกจากนี้ โคพื้นเมืองยังเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย แข็งแรง คล่องตัว ทนต่อสภาพอากาศร้อน ปล่อยให้หากินตามทุ่งหญ้าสาธารณะ ทนต่อโรคแมลงและสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดี ทั้งยังมีความสมบูรณ์พันธุ์สูงคือถึงวัยเจริญพันธุ์เร็ว โคพื้นเมืองเพศเมียปกติจะเป็นสัตว์แม่ผสมอดทนและคลอดลูกง่าย เลี้ยงลูกเก่งให้ลูกดกและอายุยืน

รศ.ดร.ญาณินกล่าวว่า การเลี้ยงโคพื้นเมืองของชาวบ้านเหมือนกระปุกออมสิน ที่คอยค่าฐานะหรือโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจซึ่งบางครั้งประเมินเป็นตัวเงินไม่ได้ สร้างความมั่นคงทางสภาพครอบครัวและสังคมชุมชน โดยมีโคพื้นเมืองเป็นสื่อกลางที่ทำให้ทุกคนในครอบครัว มีกิจกรรมร่วมกัน เกิดการรวมกลุ่มจนสามารถพัฒนาเป็นชุมชนแบบพึ่งตนเอง

นอกจากนี้ การเลี้ยงโคพื้นเมืองยังอาศัยพืชอาหารสัตว์ตามธรรมชาติในที่ดินสาธารณประโยชน์หรือฟางที่เป็นผลพลอยได้จากการปลูกข้าวเป็นอาหารหลักที่สำคัญ วิธีการเลี้ยงแบบนี้ยังเอื้อต่อระบบนิเวศ ก่อให้เกิดการเกื้อกูลซึ่งกันและกันกับการปลูกพืช เนื่องจากมูลสัตว์ที่เกิดจากการเลี้ยงโคสามารถใช้เป็นปุ๋ยคอกสำหรับใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกทางการเกษตรแทนปุ๋ยเคมี ช่วยแก้ปัญหาความยากจนหากทุกฝ่ายร่วมส่งเสริมการสร้างตลาดใหม่สำหรับเนื้อ

เลี้ยงโคพื้นเมืองบนวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

โคพื้นเมืองก็จะช่วยสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเพิ่มขึ้น และยิ่งเหมาะเป็นอาชีพเสริมสำหรับเกษตรกรรายย่อย อีกทั้งแนวทางวิถีผลิตเช่นนี้ยังสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย

ด้านตลาดโคเนื้อพื้นเมืองในประเทศไทย รศ.ดร.จุฑารัตน์ เศรษฐกุล ภาควิชาเทคโนโลยีการผลิตสัตว์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ผู้ประสานงานวิจัยเรื่องการขยายโอกาสธุรกิจโคเนื้อไทย กล่าวว่า ระบบการผลิตโคพื้นเมืองเป็นตัวอย่างหนึ่งของแนวทางเลี้ยงที่เป็นธรรมชาติ ทั้งสภาพพื้นที่และวิธีการเลี้ยงแบบปล่อย ทำให้โคกินหญ้าเป็นอาหารตามธรรมชาติและสมุนไพรที่ขึ้นทั่วไป พืชสมุนไพรเหล่านี้ยังเป็นอาหารสำคัญที่โคกินเข้าไปแล้วมีประโยชน์ ทำให้เกิดการเจ็บป่วยลดลง และไม่ต้องพึ่งยาปฏิชีวนะในการรักษาโรคต่างๆ ส่งผลให้สามารถได้ผลผลิตเนื้อที่มีคุณภาพไร้สารตกค้าง เปิดตลาดใหม่สู่ผู้บริโภคเนื้อที่รักสุขภาพ

สำหรับตลาดของโคพื้นเมืองนั้น ยังคงเป็นตลาดระดับล่างที่ผู้บริโภคคือผู้ที่ซื้อเนื้อจากตลาดสดหรือเขียงเนื้อในตลาดทั่วไป โดยโคพื้นเมืองเหล่านี้จะได้รับการขุนด้วยอาหารข้นและอาหารหยาบเป็นเวลาสั้นๆ ก่อนส่งโรงฆ่าประมาณ 3-4 เดือน ลักษณะเด่นของเนื้อโคพื้นเมืองเหล่านี้จึงมีโปรตีนสูงและไขมันน้อย

จุดเด่นด้านคุณภาพเนื้อโคพื้นเมือง เช่น เส้นใยกล้ามเนื้อละเอียด และมีลักษณะเนื้อสัมผัสแน่น ค่อนข้างแห้ง มีผลทำให้การสูญเสียไขมันจากชิ้นเนื้อน้อย ความสามารถในการอุ้มน้ำโปรตีนในเนื้อสูง ไขมันแทรกเนื้อและไขมันระหว่างก้อนกล้ามเนื้อน้อยมาก ซึ่งจะส่งผลดีคือพลังงานที่ได้จากการบริโภคเนื้อต่ำ เป็นแหล่งอาหารโปรตีนเพื่อสุขภาพ สีของเนื้อแดงเข้มเป็นมันวาวเหมาะสมสำหรับการนำไปปรุงอาหารไทย ได้แก่ แกงมัสมั่น แกงเนื้อ พะแนงเนื้อ แกงป่า กะเพราเนื้อ ลาบเนื้อ อีกทั้งเหมาะสำหรับผลิตภัณฑ์เนื้อ ได้แก่ ลูกชิ้นเนื้อ และผลิตภัณฑ์ตะวันตก เช่น แยมดิบบรมควิน

ด้านคุณค่าทางโภชนาการขณะนี้อยู่ระหว่าง

การวิจัยเพื่อหาจุดเด่นขององค์ประกอบในเนื้อโคพื้นเมือง ผลงานจากการวิจัยที่มีรายงานพบว่า เนื้อโคพื้นเมืองมีระดับไขมันแทรกเพียงประมาณ 1% ในเนื้อสันนอก 100 กรัม ในขณะที่เนื้อโคขุนโพนยางคำหรือเนื้อโคขุนเลือดชาวิไลส์ระดับสูงมีปริมาณไขมันแทรกถึง 10% (ที่ระดับไขมันแทรก 4) และสูงถึง 15% (ที่ระดับไขมันแทรก 5) ส่วนเนื้อโคขุนบราห์มัน

เลือดสูง มีปริมาณไขมันแทรก 3% ด้านปริมาณโปรตีนเนื้อโคแต่ละพันธุ์ไม่แตกต่างกันเฉลี่ยอยู่ที่ 20% ซึ่งทั้งคุณค่าทางอาหารและคุณค่าทางโภชนาการเหล่านี้ทำให้เนื้อโคพื้นเมืองเป็นชิ้นเนื้อที่มีคุณภาพ เหมาะสำหรับการนำไปปรุงอาหารแทบทุกประเภท

ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมผลิตภัณฑ์เนื้อโคพื้นเมืองเหล่านี้จึงจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจให้ผู้บริโภครู้จักเนื้อโคพื้นเมืองเพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งเร่งหาช่องทางการตลาดและสร้างมาตรฐานการผลิตให้เป็นที่ยอมรับต่อไป.